

УДК 658.15:316.35

DOI: 10.32342/2074-5362-2018-25-4

Л.В. ЛУКАШОВА,
кандидат економічних наук,
доцент, докторант
Київського національного
торговельно-економічного університету

ФАСИЛІТАЦІЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

У статті досліджено сутність поняття «соціальне підприємництво». Визначено характерні риси соціального підприємництва. Зниження податкового навантаження розглядається як пріоритетний напрям фасилітації розвитку соціального підприємництва. Охарактеризовано перелік податкових пільг для різних категорій суб'єктів соціального підприємництва та умови їх застосування. Наведено рекомендації щодо пріоритетності застосування варіативності організаційно-правових форм та систем оподаткування суб'єктами соціального підприємництва. Доведено, що перелік фасилітаційних заходів має включати інформаційно-консультаційну підтримку суб'єктів соціального підприємництва, зокрема, щодо підвищення поінформованості відносно податкового навантаження.

Ключові слова: фасилітація, соціальне підприємництво, організаційно-правові форми, податкове навантаження, суб'єкти малого підприємництва.

В статье исследована суть понятия «социальное предпринимательство». Определены характерные черты социального предпринимательства. Снижение налоговой нагрузки рассматривается как приоритетное направление фасилитации развития социального предпринимательства. Охарактеризован перечень налоговых льгот для разных категорий субъектов социального предпринимательства и условия их применения. Представлены рекомендации относительно приоритетности применения вариативности организационно-правовых форм и систем налогообложения субъектами социального предпринимательства. Доказано, что перечень фасилитационных мероприятий должен включать информационно-консультационную поддержку субъектов социального предпринимательства, в частности, в направлении повышения информированности относительно налоговой нагрузки.

Ключевые слова: фасилитация, социальное предпринимательство, организационно-правовые формы, налоговая нагрузка, субъекты малого предпринимательства.

Постановка проблеми. Сьогодні поняття «фасилітація», як правило, ототожнюють зі сприянням, підтримкою, допомогою, полегшенням (англ. *facilitation*) і вже тривалий час широко застосовують в сучасній закордонній економічній теорії та практиці. Під фасилітацією розвитку соціального підприємництва слід розуміти процес сприяння розвитку підприємницької діяльності шляхом надання суб'єктам соціального підприємництва фінансової, інформаційно-консультаційної підтрим-

ки, стимулювання інновацій та мінімізації господарських ризиків. Ураховуючи той факт, що соціальне підприємництво є ефективним механізмом розв'язання ряду соціальних проблем суспільства, вважаємо за доцільне визначення та обґрунтування пріоритетних напрямів його фасилітації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку соціального підприємництва висвітлювали у своїх працях такі вчені, як D. Bornstein, S. Davis, J. Austin, H. Stephenson, J. Wei-Skillern, A. Nicholls, J. Mair, I. Marty, W. Drayton, J.G. Dees, H.L. Rahim, S. Mohtar та ін. Останнім часом з розвитком національного соціального підприємництва це питання почало розглядатися і українськими науковцями, зокрема, Л. Долудою, В. Назаруком, Ю. Кірсановою, В. Смалем, В. Кокотом, З. Галушкою, М. Наумовою та ін. Проте слід зауважити, що окремі проблеми соціального підприємництва досі залишаються поза увагою вітчизняних науковців, зокрема, проблема фасилітації його розвитку.

Метою статті є з'ясування сутності поняття «соціальне підприємництво» та обґрунтування пріоритетних напрямів фасилітації його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «соціальне підприємництво» сьогодні у міжнародній практиці використовується в широкому сенсі та щодо різноманітного спектра ініціатив. Найчастіше соціальне підприємництво асоціюється з діяльністю неприбуткових організацій, які почали здійснювати комерційну діяльність. Також цей термін вживається для ідентифікації суб'єктів, що започаткували неприбуткові організації, та для опису підприємницької діяльності, яка інтегрує соціальну відповідальність у бізнес.

Дотепер не існує єдиного погляду на проблему соціального підприємництва серед науковців та дослідників і, відповідно, єдиного визначення поняття «соціальне підприємництво» (табл.1).

Таблиця 1

Визначення поняття «соціальне підприємництво»

№	Автори, джерело походження	Зміст визначення
1	D. Bornstein, S. Davis [1, с. 1], [2, с. 5]	Процес створення або трансформації установи для розв'язання таких соціальних проблем, як бідність, неграмотність, деградація довкілля, порушення прав людини, корупція, з метою поліпшення життя багатьох людей
2	J. Austin, H. Stephenson, J. Wei-Skillern [3, с. 2]	Інноваційна діяльність, орієнтована на створення соціальної вартості, яку можуть провадити прибуткові, неприбуткові організації та урядові установи
3	A. Nicholls [4, с. 1–2]	Робота над інноваціями, що покликані підвищити загальний рівень життя. Здійснюється на базі організацій, які ініціюють, впроваджують та сприяють реалізації позитивних змін у суспільстві

№	Автори, джерело походження	Зміст визначення
4	J. Mair, I. Marty [5, с. 37]	Широкий процес, який включає в себе комбінацію ресурсів для створення можливостей щодо прискорення соціальних змін та задоволення соціальних потреб. Інноваційна модель надання продукції та послуг, спрямованих на задоволення базових потреб, які залишилися поза увагою політичних та економічних інституцій
5	W. Drayton [6]	Інноваційний підхід, завдяки якому індивіди можуть розв'язати суттєві соціальні проблеми суспільства. Важливий інструмент соціально-економічного розвитку
6	J.G. Dees, H.L. Rahim, S. Mohtar [7, с. 11–12]	Підприємницька діяльність, що фокусується на соціальній місії та створенні соціальної цінності. Збагачення (отримання прибутку) не може бути метою соціального підприємництва, а лише засобом реалізації соціальної місії
7	З.І. Галушка [8, с. 15]	Нове специфічне соціально-економічне явище, що поєднує соціальну місію та комерційний підхід
8	Business encyclopedia [9]	Бізнес, спричинений соціальними викликами. Варіант альтруїстичного підприємництва. Соціальне підприємництво комбінує комерційні та соціальні питання таким чином, щоб поліпшити життя людей, пов'язаних з певною соціальною проблемою. Успішність соціального підприємництва вимірюється не лише з точки зору прибутковості, а, в першу чергу, з точки зору поліпшення світу
9	Український форум благодійників [10]	Діяльність з метою розв'язання або пом'якшення соціальних проблем на умовах самоокупності, інноваційності та стійкості

Джерело: складено автором на основі [1], [2], [3], [4], [5], [6], [7], [8], [9].

Проведене дослідження дало змогу визначити основні риси, притаманні сучасному соціальному підприємництву [10], [11, с. 35–36]:

– соціальні дії (соціальний вплив) – цільова спрямованість на розв'язання або пом'якшення існуючих соціальних проблем, стійкі позитивні вимірні соціальні результати;

– інноваційність – втілення в життя нових унікальних підходів, що дозволяють збільшити або якісно покращити соціальну дію;

– самоокупність та фінансова стійкість – здатність соціального підприємства розв'язувати соціальні проблеми доти, доки це необхідно, та за рахунок доходів, які отримують від власної діяльності;

– масштабність і тиражування – збільшення масштабу діяльності соціального підприємства (на національному і міжнародному рівні) і поширення досвіду (моделі) з метою збільшення соціальної дії;

– підхід – здатність соціального підприємця бачити недоліки ринку, знаходити можливості, акумулювати ресурси, використовувати зворотний зв'язок для адаптації та вдосконалення заходів, розробляти нові рішення, що будуть мати довгостроковий позитивний вплив на суспільство в цілому.

Внаслідок того, що соціальне підприємництво в Україні дотепер не має юридичного визнання чітко не визначені організаційно-правові форми і статуси суб'єктів соціального підприємництва. Увесь спектр організаційно-правових форм, що застосовуються для здійснення соціального підприємництва в Україні, можна поділити на 2 групи за критерієм розподілу прибутку [12]: організаційно-правові форми, які не передбачають розподілу прибутків (сюди слід віднести переважним чином неприбуткові організації: громадські, благодійні, релігійні об'єднання, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи) і такі, де прибутки або їх частини планується розподіляти (фізичних осіб-підприємців (ФОП) та підприємства на загальній та спрощеній системі оподаткування, ФОП, які проводять незалежну професійну діяльність, а також підприємства, засновані громадськими організаціями інвалідів). У випадку, коли прибутки, отримані від підприємницької діяльності, не планується розподіляти, економічно обґрунтованою формою організації соціального підприємництва без сплати податку на прибуток є неурядова організація громадського суспільства, що має ознаки неприбутковості. Для здійснення соціального підприємництва на базі благодійної організації статут благодійної організації обов'язково має містити відомості про джерела походження її активів [13]. Також обов'язковою вимогою для благодійної організації є отримання КВЕД на перелік запланованих видів підприємницької діяльності та дотримання вимог п. 133.4. ст. 133 ПКУ¹ [14]. У такому разі процес здійснення витрат та отримання прибутків є статутним або цільовим використанням коштів. Факт можливості здійснення некомерційної господарської діяльності благодійними організаціями підтверджується також ч. 2 ст. 3; ст. 52; ч. 5 ст. 131 ГКУ [15]. Благодійна організація може створюватися у формі благодійного фонду, благодійного товариства або благодійної установи [13]. Соціальне підприємництво може також здійснюватися на базі громадської організації (громадського об'єднання)² [16] або інших видів неприбуткових організацій, які відрізняються залежно від мети (виробництво та продаж церковних виробів, надання побутових послуг, садівничі та гаражні кооперативи тощо).

Одним із пріоритетних напрямів фасилітації соціального підприємництва є зниження податкового тиску на суб'єкти господарювання. На сьогоднішній день чинним законодавством передбачено перелік податкових пільг для суб'єктів соціального підприємництва, створених на базі благодійних, громадських та релігійних організацій (табл. 2).

¹ Вимоги щодо установчих документів та ведення діяльності: установчий документ повинен містити заборону розподілу основних доходів або їх частини серед засновників (учасників); доходи організації використовуються виключно для фінансування видатків на утримання такої благодійної організації та реалізацію її мети.

² Одним із принципів діяльності громадського об'єднання (ГО) є відсутність майнового інтересу. ГО має право здійснювати підприємницьку діяльність, проте його доходи не можуть бути розподілені між засновниками та учасниками, а повинні скеровуватися винятково на досягнення статутної мети.

Таблиця 2

**Податкові пільги для суб'єктів соціального підприємництва,
які діють на базі благодійних, громадських та релігійних організацій**

№	Вид податку або платежу	Податкові пільги
1	Податок на додану вартість ³	<p>Від оподаткування ПДВ звільнюються такі господарські операції:</p> <ul style="list-style-type: none"> – постачання продуктів дитячого харчування та товарів дитячого асортименту для немовлят за переліком, затвердженим КМУ; – надання послуг з виховання та навчання дітей у будинках культури, дитячих музичних школах, художніх школах, спортивних школах та клубах, школах мистецтв; – постачання технічних та інших засобів реабілітації, послуги з їх ремонту та доставки, виробів медичного призначення для людей з інвалідністю та інших пільгових категорій населення, а також комплектування напівфабрикатів для їх виготовлення та легкових автомобілів для людей з інвалідністю за умови їх оплати бюджетним коштом, операції з їх безоплатної передачі людям з інвалідністю; – надання послуг доставки пенсій, страхових виплат та грошової допомоги населенню; – надання послуг для людей з інвалідністю та дітей людей з інвалідністю реабілітаційними установами, що мають ліцензію на надання зазначених послуг; – надання реабілітаційних послуг людям з інвалідністю, дітям-інвалідам, постачання путівок на санаторно-курортне лікування, оздоровлення та відпочинок на території України фізичних осіб віком до 18 років, людей з інвалідністю, дітей-інвалідів; – послуги з утримання осіб у будинках-інтернатах для людей похилого віку та людей з інвалідністю, дитячих будинках-інтернатах, реабілітаційних установах, територіальних центрах соціального обслуговування; – харчування, влаштування на нічліг, надання інших соціальних послуг бездомним особам у центрах обліку, закладах соціального захисту для бездомних; особам, звільненим з місць позбавлення волі, у центрах соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі; – надання в сільській місцевості сільськогосподарськими товаровиробниками послуг з ремонту шкіл, дошкільних закладів, інтернатів, закладів, охорони здоров'я; – надання матеріальної допомоги (в розмірі, що не перевищує один неоподатковуваний мінімум доходів громадян на місяць на 1 особу) продуктами харчування власного виробництва; – надання послуг з обробки землі багатодітним сім'ям, ветеранам праці та війни, реабілітованим громадянам, людям з інвалідністю, самотнім особам похилого віку, постраждалим від аварії на ЧАЕС, а також школам, дошкільним закладам, інтернатам, закладам охорони здоров'я; – оплата вартості фундаментальних досліджень, науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт за рахунок бюджетних коштів; – постачання та доставка періодичних видань друкованих ЗМІ українського виробництва, підготовка, виготовлення та розповсюдження книжок, електронного контенту, учнівських зошитів, підручників та навчальних посібників, словників;

³ Відповідно до п. 181.1 ст. 181 ПКУ [14], якщо загальний дохід від здійснення господарської діяльності, що підлягає оподаткуванню, протягом останніх 12 календарних місяців перевищує 1 млн грн без урахування ПДВ, така організація повинна зареєструватися як платник ПДВ. Також суб'єкт підприємницької діяльності має право добровільної реєстрації як платник ПДВ незалежно від обсягів доходу.

№	Вид податку або платежу	Податкові пільги
		<ul style="list-style-type: none"> – створення, постачання, просування, реставрація і розповсюдження національного культурного продукту; – надання релігійними організаціями культових послуг та предметів культового призначення; – безоплатне постачання продукції власного виробництва підсобними господарствами і лікувально-виробничими трудовими майстернями до будинків-інтернатів, територіальних центрів соціального обслуговування, центрів реінтеграції бездомних, центрів соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, спеціалізованих лікарень, лікувально-профілактичних закладів особливого типу та диспансерів за умови, що передавання здійснюється для задоволення власних потреб вищезазначених закладів; – надання державних платних послуг особами, уповноваженими органами влади (в т.ч. плата за реєстрацію, видачу ліцензій, сертифікатів у вигляді зборів, державного мита тощо); – операції з міжнародною технічною та гуманітарною допомогою (ввезення гуманітарної допомоги на митну територію України) [17]; – операції з надання благодійної допомоги (безоплатне постачання продукції благодійним організаціям, надання благодійної допомоги її набувачам благодійними організаціями); – операції з продажу виробничими та торговельними підприємствами дитячих святкових подарунків та квитків на новорічно-різдвяні заходи для дітей, що закуповуються за рахунок коштів профспілок⁴; – надання телекомунікаційних послуг у частині здійснення благодійних СМС [19]
2	Податок на нерухомість	<p>Пільги з податку на нерухомість встановлюють сільські, селищні, міські ради та ради об'єднаних територіальних громад.</p> <p>Об'єктами оподаткування не вважаються:</p> <ul style="list-style-type: none"> – об'єкти нерухомості, що перебувають у власності релігійних організацій та використовуються виключно для забезпечення їх статутної діяльності, у т.ч. ті, у яких здійснюють діяльність засновані ними добродійні заклади: притулки, інтернати, лікарні тощо; – об'єкти нежитлової нерухомості дитячих санаторно-курортних закладів, а також закладів оздоровлення і відпочинку дітей, які перебувають на балансі неприбуткових організацій; – об'єкти нежитлової нерухомості центрів олімпійської підготовки, шкіл вищої спортивної майстерності, дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спортивних споруд всеукраїнських фізкультурно-спортивних товариств, які є неприбутковими
3	Земельний податок	<p>Не підлягають оподаткуванню земельним податком:</p> <ul style="list-style-type: none"> – земельні ділянки, надані для будівництва і обслуговування культових та інших будівель, що забезпечують діяльність релігійних організацій України; – дитячі санаторно-курортні та оздоровчі заклади України, які перебувають на балансі неприбуткових організацій [20]; – центри олімпійської підготовки, школи вищої спортивної майстерності, дитячо-юнацькі спортивні школи і спортивні споруди всеукраїнських фізкультурно-спортивних товариств, їх місцевих осередків та відокремлених підрозділів, що є неприбутковими, та земельні ділянки, на яких розміщені спортивні споруди [20]

⁴ Пільга діє щорічно з 15 листопада до 15 січня [18].

Закінчення табл. 2

№	Вид податку або платежу	Податкові пільги
4	Орендна плата за державне майно	Річна плата за оренду нерухомого майна редакціями періодичних видань, заснованих об'єднаннями громадян, Товариством Червоного Хреста України, асоціаціями органів місцевого самоврядування із всеукраїнським статусом, а також людьми з інвалідністю з метою використання під гаражі для спеціальних засобів пересування становить 1 гривню [21]

Джерело: складено автором на основі [ст. 197, ст. 266, ст. 269 – 289, 14], [17], [18], [19], [20], [п. 10, 21].

Як уже зазначалося раніше, суб'єкти соціального підприємництва мають право здійснювати господарську діяльність на базі суб'єктів приватного права шляхом створення юридичної особи. Для таких суб'єктів підприємництва у разі проведення ними добродійної, громадської та іншої соціальної діяльності передбачено певні послаблення при врахуванні витрат при визначенні об'єкта оподаткування⁵ (табл. 3).

Таблиця 3

Податкові пільги з податку на прибуток для суб'єктів соціального підприємництва на загальній системі оподаткування

№	Мета суб'єкта соціального підприємництва	Податкові пільги та послаблення
Податкові пільги, що надаються на постійній основі		
1	Надання благодійної допомоги неприбутковим організаціям	Суб'єкт соціального підприємництва має право зменшити об'єкт оподаткування на суму коштів або вартості товарів, або виконаних робіт, наданих послуг, безоплатно перерахованих чи переданих неприбутковим організаціям протягом податкового року в розмірі, що не перевищує 4% оподаткованого прибутку попереднього звітного року
2	Надання благодійної допомоги для потреб забезпечення проведення АТО	На період проведення АТО суб'єкт соціального підприємництва має право зменшити об'єкт оподаткування на всю суму коштів або вартість товарів, що добровільно перераховані або передані для потреб забезпечення проведення АТО ⁶
3	Замовлення соціальних послуг, придбання товарів або необоротних активів у неприбуткових організацій	Суб'єкт соціального підприємництва має право зменшити об'єкт оподаткування на суму вартості придбання у неприбуткових організацій товарів, необоротних активів, робіт, послуг, що не перевищує 25 розмірів мінімальної заробітної плати у річному обсязі ⁷ [20]

⁵ При перебуванні на загальній системі оподаткування суб'єкт підприємницької діяльності стандартно сплачує податок на прибуток за ставкою 18% від об'єкта оподаткування [ст. 136, 14].

⁶ У цьому випадку отримувачами можуть виступати: Збройні сили України, Національна гвардія України, Служба безпеки України, Служба зовнішньої розвідки України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державна прикордонна служба України, Управління державної охорони України, Міністерство внутрішніх справ України, інші військові формування України, військові частини, підрозділи або організації, що утримуються за державний кошт.

⁷ За умови придбання у неприбуткових організацій (окрім бюджетних установ та об'єднань страховиків) продукції та послуг, що перевищують розмір 25 мінімальних заробітних плат, прибуток до оподаткування збільшується на суму 30% від їхньої вартості.

№	Мета суб'єкта соціального підприємництва	Податкові пільги та послаблення
Податкові пільги, що надаються на тимчасовій основі відповідно до перехідних умов до 2022 р. ⁸		
1	Будь-які види соціальної підприємницької діяльності	Суб'єкт соціального підприємництва має право на ставку податку на прибуток 0 % у випадках: – заснування у період після 01.01.2017 р.; – коли господарська діяльність здійснюється протягом не менше 3 років і впродовж цього періоду (або всього періоду функціонування) одночасно щорічний дохід не перевищує суму 3 млн грн та середньооблікова кількість працівників перебуває в діапазоні 5 – 20 осіб; – реєстрації платником єдиного податку у період до 01.01.2017 р. та коли одночасно дохід за останній календарний рік не перевищує суму 3 млн грн і середньооблікова кількість працівників перебуває в діапазоні 5 – 50 осіб ⁹

Джерело: складено автором на основі [ст. 136, 140, 39; 14].

Суб'єкти соціального підприємництва, що засновані громадськими організаціями (ГО) людей з інвалідністю, діють на підставі Закону України «Про основи соціальної захищеності людей з інвалідністю в Україні» [22] та мають певні пільги з оподаткування господарської діяльності (табл. 4). Доречно зауважити, що суб'єкти соціального підприємництва, засновані ГО людей з інвалідністю, мають право застосовувати пільги з оподаткування лише за наявності дозволу на право користування такою пільгою [23].

Таблиця 4

Податкові пільги для суб'єктів соціального підприємництва, які засновані громадськими організаціями людей з інвалідністю

№	Вид податку або платежу	Податкові пільги
1	Податок на додану вартість	Звільняються від оподаткування ПДВ: – операції з постачання продукції та послуг, що безпосередньо виробляються організаціями, заснованими ГО людей з інвалідністю ¹⁰ , якщо кількість людей з

⁸ Зазначені умови діють з 01.01.2017 р. до 31.12.2021 р., п. 44 розд. 4 ПКУ [14]. Для можливості застосовувати ці положення суб'єкт соціального підприємництва повинен: мати річний дохід за останній звітний період, що не перевищує суму 3 млн грн; забезпечити розмір нарахованої заробітної плати за кожен місяць звітного періоду кожному працівникові у розмірі, не меншому, ніж 2 мінімальні заробітні плати.

⁹ Слід зауважити, що у випадку, коли суб'єкти соціального підприємництва, які застосовують ставку податку на прибуток 0%, досягли у будь-якому звітному періоді показників доходу, середньооблікової чисельності або заробітної плати, з яких хоча б один не відповідає зазначеним критеріям, прибутком, отриманий у такому періоді, має оподатковуватися за ставкою 18%.

¹⁰ Під безпосереднім виготовленням товарів та наданням послуг тут розуміють те, в результаті чого сума витрат з переробки сировини та всіх товарів (послуг), які використовуються при виготовленні, становить не менше 8% ціни постачання виготовлених товарів та наданих послуг.

№	Вид податку або платежу	Податкові пільги
		інвалідністю, які працюють у таких організаціях за основним місцем роботи у попередньому звітному періоді не менше 50% середньооблікової кількості штатних працівників, і фонд оплати праці людей з інвалідністю у звітному періоді є не меншим 25% суми загальних витрат з оплати праці; – операції з постачання бібліотеками, які перебувають у власності всеукраїнських ГО людей з інвалідністю, платних послуг з комплектування реєстраційно-облікових документів, користування рідкісними, цінним довідниками, книгами, тематичного добору літератури, надання тематичних, адресно-бібліографічних та фактографічних довідок
2	Податок на прибуток	Звільняються від оподаткування прибутку: – організації, засновані ГО людей з інвалідністю і є їхньою повною власністю, прибуток яких отриманий від продажу продукції та надання послуг за умови, що кількість людей з інвалідністю, які працюють у таких організаціях за основним місцем роботи у попередньому звітному періоді не менше 50% середньооблікової кількості штатних працівників, і фонд оплати праці людей з інвалідністю у звітному періоді є не меншим 25% суми загальних витрат з оплати праці ¹¹
3	Земельний податок	Звільняються від сплати земельного податку: – ГО людей з інвалідністю України, організації, засновані ГО людей з інвалідністю та спілками ГО людей з інвалідністю, а також є їхньою повною власністю за умови виконання вимог (кількість людей з інвалідністю, які працюють в таких організаціях за основним місцем роботи у попередньому звітному періоді не менше 50% середньооблікової кількості штатних працівників, і фонд оплати праці людей з інвалідністю у звітному періоді є не меншим 25% суми загальних витрат з оплати праці); – санаторно-курортні, оздоровчі заклади та реабілітаційні установи ГО людей з інвалідністю
4	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	Не є об'єктами оподаткування: – об'єкти житлової та нежитлової нерухомості, що перебувають у власності ГО людей з інвалідністю

Джерело: складено автором на основі [ст. 197, 142, 266, 282; 14].

Соціальне підприємництво також може здійснюватися фізичними особами, що поводять незалежну професійну діяльність (беруть участь у художній, освітній, літературній, артистичній, науковій, викладацькій діяльності або діяльності приватних нотаріусів, адвокатів, лікарів, оцінщиків, бухгалтерів, аудиторів, архітекторів, інженерів та іншій подібній діяльності, якщо така особа не є найманим працівником або ФОП та використовує найману працю не більше ніж 4 осіб). Фізичні особи, які проводять незалежну професійну діяльність, обліковуються в контролюючих органах як самозай-

¹¹ Винятками є: прибуток, отриманий не від продажу товарів, надання послуг; прибуток від продажу та постачання підакцизних товарів.

няті особи та не мають знижок з оподаткування навіть за умови здійснення соціальної підприємницької діяльності.

Ураховуючи вищевикладене, можна зробити такі висновки щодо пріоритетності застосування існуючих організаційно-правових форм та систем оподаткування суб'єктами соціального підприємництва, а також необхідності надання останнім інформаційно-консультаційної підтримки в цьому напрямі в рамках фасилітаційних заходів.

1. Якщо суб'єкт підприємницької діяльності планує всі отримані доходи скеровувати на благодійну, соціальну, громадську діяльність, а не розподіляти між засновниками та членами організації, то неприбуткова організація (у вигляді громадської, релігійної, благодійної організації тощо) є пріоритетною організаційно-правовою формою, за якої податок на прибуток незалежно від обсягів господарської діяльності не сплачується.

2. Суб'єкти підприємництва на загальній системі оподаткування, що проводять соціальну підприємницьку діяльність, проте не планують увесь отриманий прибуток використовувати на благодійність та вирішення соціальних проблем, мають право лише на зменшення прибутку до оподаткування на 4% від показника попереднього року поряд з обмеженнями щодо закупівлі продукції та послуг у неприбуткових організацій. Недоречною буде обрання такої форми і у випадку, якщо суб'єктом підприємництва передбачається замовлення соціальних послуг, придбання товарів або необоротних активів у неприбуткових організацій у значних обсягах, таких що перевищують 25 розмірів мінімальної заробітної плати на рік. Актуальність перебування суб'єктом соціального підприємництва на загальній формі оподаткування слід розглядати при можливості застосування податкових пільг, що надаються на тимчасовій основі відповідно до перехідних умов до 2022 р., а саме, ставки податку на прибуток у розмірі 0%.

3. Суб'єкти соціального підприємництва, які засновані громадськими організаціями людей з інвалідністю за умови виконання перелічених вище вимог (табл. 5) мають право на застосування пільг з оподаткування та забезпечення сприятливого податкового режиму.

4. Внаслідок того, що здійснення соціального підприємництва самозайнятими особами, що проводять незалежну професійну діяльність, пов'язане зі значним податковим навантаженням на суб'єктів підприємництва через неможливість застосування останніми податкових знижок, ця організаційно-правова форма не вважається пріоритетною для суб'єктів соціального підприємництва та є доцільною для використання лише у випадку неможливості застосування інших моделей здійснення соціальної підприємницької діяльності.

5. ФОП – соціальні підприємці на спрощеній системі оподаткування мають індивідуально підходити до питання доцільності застосування цієї організаційно-правової форми та форми оподаткування при здійсненні соціальної підприємницької діяльності. Слід враховувати той факт, що незважаючи на меншу ставку оподаткування та простоту ведення бухгалтерського і податкового обліку, базою для оподаткування є не прибуток, а доход, а для суб'єктів підприємництва на 1-й та 2-й групах – прожитковий мінімум або мінімальна заробітна плата. Податкові пільги за умови здійснення соці-

ального підприємництва ФОП, які перебувають на спрощеній системі оподаткування, не передбачені. Економічна доцільність застосування цих форм має визначатися відповідно до виду економічної діяльності та його середньогалузевої норми прибутковості. Проте варто зазначити, що безумовною перевагою застосування цих форм є можливість економії на витратах, зокрема на витратах на оплату праці бухгалтерських працівників, при виконанні функцій бухгалтера безпосередньо фізичною особою – підприємцем.

6. ФОП, який здійснює соціальну підприємницьку діяльність та перебуває на загальній формі оподаткування, відповідно до чинного законодавства не має права на зменшення об'єкта оподаткування на суми благодійної допомоги та надання інших соціальних послуг, що обумовлює значний рівень податкового навантаження на суб'єкта соціального підприємництва і недоцільність застосування цих форм при вирішенні соціальних проблем.

Необхідність підвищення поінформованості суб'єктів соціального підприємництва щодо варіантів податкового навантаження, останніх змін та перспектив застосування тієї чи іншої організаційно-правової форми господарювання або системи оподаткування обумовлена тим, що за результатами досліджень більше половини всіх суб'єктів соціального підприємництва – представники малого бізнесу, які не в змозі утримувати в штаті додатковий персонал для проведення аналізу та оптимізації господарської діяльності відповідно до вимог чинного законодавства.

Висновки. Фасилітація розвитку соціального підприємництва розглядається як процес сприяння розвитку підприємницької діяльності шляхом надання суб'єктам соціального підприємництва фінансової, інформаційно-консультаційної підтримки, стимулювання інновацій та мінімізації господарських ризиків. Одним з пріоритетних напрямів фасилітації розвитку соціального підприємництва вважається зниження податкового навантаження на суб'єкти соціального підприємництва з урахуванням виконуваної ними соціальної функції в суспільстві шляхом змін податкового законодавства щодо суб'єктів соціального підприємництва та визнання останніх на законодавчому рівні. Фасилітація також передбачає створення можливостей для поліпшення умов провадження господарської діяльності, зокрема надання інформаційно-консультаційної підтримки суб'єктам соціального підприємництва, які переважним чином є суб'єктами малого підприємництва, підвищення їх поінформованості щодо існуючих податкових пільг та можливостей їх застосування, приведення у відповідність організаційно-правової форми господарювання з системою оподаткування, обліку і звітності та обраними видами економічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Bornstein D. Social Entrepreneurship: What Everyone Needs to Know? / D. Bornstein, S. Davis. – Oxford University Press, Kindle Edition, 2010. – 147 p.
2. Смаль В. Що слід знати про соціальне підприємництво: посібник / В. Смаль, В. Кокот. – К: ПРОМІС, 2017. – 58 с.
3. Austin J.E. Social and commercial entrepreneurship: The same, different or both? / J.E. Austin, H. Stevenson, J. Wei-Skillern // Entrepreneurship Theory and Practice. – 2006. – Vol. 30(1). – P. 1–22.

4. Nicholls A. *Playing the field: A new approach to the meaning of social entrepreneurship* / A. Nicholls // *Social Enterprise Journal*. – 2006. – Vol. 2(1). – P. 1–5.

5. Mair J. *Social entrepreneurship research: A source of explanation, prediction, and delight* / J. Mair, I. Marty // *Journal of World Business*. – 2006. – Vol. 41, Issue 1. – P. 36–44.

6. Ashoka International Websites. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20080225104053/http://ashoka.org/socialentrepreneur>

7. Rahim H.L. *Social Entrepreneurship: A Different Perspective* / H.L. Rahim, S. Mohtar // *International Academic Research Journal of Business and Technology*. – 2015. – 1(1). – P. 9–15.

8. Галушка З.І. Феномен соціального підприємництва: поняття та перспективи розвитку в Україні / З.І. Галушка // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. – 2013. – Вип. 148. – С. 15–17.

9. Сайт інтернет-компанії Shopify. Бізнес-енциклопедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.shopify.com/encyclopedia/social-entrepreneurship>

10. Сайт Українського форуму благодійників. Соціальне підприємництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ufb.org.ua/sector-blagodijnosti/filantropija-u-sviti/trendi/trend-2.htm>

11. Наумова М. Сутність соціального підприємництва та його роль у соціально-економічному розвитку суспільства / М. Наумова // *Україна: аспекти праці*. – 2014. – № 4. – С. 34 – 39.

12. Долуда Л. Соціальне підприємництво. Бізнес-модель. Реєстрація. Оподаткування.: посібник /Л. Долуда, В. Назарук, Ю. Кірсанова. – К., Агентство «Україна», 2017. – 92 с.

13. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації в Україні» від 5.07.2012 р. № 5073-VI у чинній редакції від 06.11.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>

14. Податковий кодекс України від 2.12.2010 р. № 2755-VI у чинній редакції від 01.01.2019 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

15. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV у чинній редакції від 07.02.2019 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

16. Закон України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 р. № 4572 – VI у чинній редакції від 22.07.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>

17. Закон України «Про гуманітарну допомогу» від 22.10.1999 р. № 1192-XIV у чинній редакції від 04.11.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14>

18. Закон України «Про звільнення від оподаткування грошових коштів, які спрямовуються на проведення новорічно-різдвяних свят для дітей та на придбання дитячих святкових подарунків» від 30.11.2000 р. № 2117 –

III у чинній редакції від 01.01.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-14>

19. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для впровадження благодійних телекомунікаційних повідомлень» від 06.10.2016 р. № 1665-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1665-19>

20. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні» від 21.12.2016 р. № 1797-VIII у чинній редакції від 15.04.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1797-19>

21. Постанова Кабінету Міністрів України «Про методику розрахунку орендної плати за державне майно та пропорції її розподілу» від 04.10.1995 р. № 786 у чинній редакції від 21.12.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP950786.html

22. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991 р. № 2249-VIII у чинній редакції від 20.01.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

23. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку надання дозволу на право користування пільгами з оподаткування для підприємств та організацій громадських організацій інвалідів» від 08.08.2007 р. № 1010-2007-п у чинній редакції від 19.02.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1010-2007-%D0%BF>

References

1. Bornstein, D., Davis, S. (2010). *Social Entrepreneurship: What Everyone Needs to Know?* Oxford University Press, Kindle Edition., 147 p.

2. Smal, V., Kokot, V. (2017). *Shcho slid znaty pro sotsialne pidpryemnytstvo?* [What you need to know about social entrepreneurship]. Kyiv, PROMIS Publ., 58 p.

3. Austin, J. E., Stevenson, H., Wei-Skillern J. *Social and commercial entrepreneurship: The same, different or both?* Entrepreneurship Theory and Practice, 2006, Vol. 30(1), pp. 1-22.

4. Nicholls, A. *Playing the field: A new approach to the meaning of social entrepreneurship.* Social Enterprise Journal, 2006, Vol. 2(1), pp. 1-5.

5. Mair, J., Marty, I. *Social entrepreneurship research: A source of explanation, prediction, and delight.* Journal of World Business, 2006, Vol. 41, Issue 1, pp. 36-44.

6. Ashoka International Websites. (2018). Available at: <https://web.archive.org/web/20080225104053/http://ashoka.org/social-entrepreneur> (accessed 20 November 2018).

7. Rahim, H.L., Mohtar, S. *Social Entrepreneurship: A Different Perspective.* International Academic Research Journal of Business and Technology, 2015, № 1(1), pp. 9-15.

8. Galushka, Z.I. (2013). *Phenomen sotsialnogo pidpryemnytstva: ponyattya ta perspektyvy rozvytku v Ukrainy* [The phenomenon of social entrepreneurship:

concepts and prospects of development in Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika*. [Proc. of the Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economy.], no. 148, pp. 15 - 17.

9. Shopify. Business Encyclopedia. (2018). Available at: <https://www.shopify.com/encyclopedia/social-entrepreneurship> (accessed 15 November 2018).

10. *Ukrainskyi forum blahodiinykiv. Sotsialne pidpryemnytstvo*. [Ukrainian philanthropic forum. Social entrepreneurship.] (2018). Available at: <http://ufb.org.ua/sector-blagodijnosti/filantropija-u-sviti/trendi/trend-2.htm> (accessed 22 November 2018).

11. Naumova, M. (2014). *Sutnist sotsialnoho pidpryemnytstva ta yoho rol u sotsialno-ekonomichnomu rozvitku suspilstva* [The essence of social entrepreneurship and its role in the socio-economic development of society]. *Ukraina: aspekty pratsi* [Proc. of the Ukraine: aspects of labor], no. 4, pp. 34 - 39.

12. Doluda, L., Nazaruk, V., Kirsanova, Yu. (2017). *Sotsialne pidpryemnytstvo. Biznes-model. Reestratsia. Opodatkuvannya*. [Social entrepreneurship. Business model. Registration. Taxation.] Kyiv, Agentstvo "Ukraina" publ., 92 p.

13. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "About charitable activities and charitable organizations in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17> (accessed 18 Desember 2018).

14. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Tax Code of Ukraine, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (accessed 15 Desember 2018).

15. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Commercial Code of Ukraine, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (accessed 10 Desember 2018).

16. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "About public associations", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>, (accessed 11 Desember 2018).

17. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "About humanitarian help", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14> (accessed 15 Desember 2018).

18. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "On the exemption of funds allocated to the New Year and Christmas holidays for parents and children to purchase holiday gifts", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-14>, (accessed 10 Desember 2018).

19. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "On Amendments to the Tax Code of Ukraine on creating favorable conditions for implementation of charitable telecommunication communications", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1665-19>, (accessed 12 Desember 2018).

20. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "On Amendments to the Tax Code of Ukraine on Improving the Investment Climate in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1797-19>, (accessed 08 Desember 2018).

21. Cabinet of Ministers of Ukraine (2018), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "About the methodology of calculating the rent for state property and the proportion of its distribution", available at: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/KP950786.html, (accessed 22 November 2018).

22. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "About the basis of social protection of persons with disabilities in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>, (accessed 22 November 2018).

23. Cabinet of Ministers of Ukraine (2018), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “About the Approval of the Procedure for Granting Permits for the Right to Use Tax Benefits for Enterprises and Organizations of Disabled People’s Organizations”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1010-2007-%D0%BF>, (accessed 24 November 2018).

FACILITATION OF DEVELOPMENT OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP

Liudmyla V. Lukashova, Kyiv National University of Trade and Economics (Ukraine). E-mail: LukashovaLV@ukr.net

DOI: 10.32342/2074-5362-2018-25-4

Key words: *facilitation, social entrepreneurship, organizational and legal forms, tax burden, small business entities.*

Formulation of the problem. Today, the concept of “facilitation” is generally identified with the promotion, support, assistance, relief and has long been widely used in modern foreign economic theory and practice. The facilitation of the development of social entrepreneurship should be understood as the process of promoting the development of entrepreneurial activity by providing financial, informational and consulting support to the social entrepreneurship entities, stimulating innovation and minimizing economic risks. Taking into account the fact that social entrepreneurship is an effective mechanism for solving a number of social problems of society, it is expedient to determine and substantiate the priority directions of its facilitation.

The purpose of the article is to clarify the essence of the concept of “social entrepreneurship” and to justify the priority directions of the facilitation of its development.

Methodology. The methodological basis of this article is the synthesis of the results of fundamental and applied researches of Ukrainian and foreign scholars on the problem of social entrepreneurship development. To obtain specific scientific results, the following general scientific methods of research were used: dialectic, method of analysis, methods of analogy, comparison method.

Results. The article explores the essence of the concept of “social entrepreneurship”. The distinctive features of social entrepreneurship are defined: social impact; innovation; self-sufficiency and financial sustainability; scale and replication; approach. The whole range of organizational and legal forms applied to the implementation of social entrepreneurship in Ukraine can be divided into 2 groups according to the profit distribution criterion: organizational and legal forms that do not foresee the distribution of profits (this should be attributed predominantly to non-profit organizations: public, charitable, religious associations, agricultural servicing cooperatives) and those where the profits or their parts are planned to be distributed (entrepreneurs and enterprises in the general and simplified tax system individuals, entrepreneurs, who conduct independent professional activities, as well as enterprises founded by public organizations of the disabled).

One of the priority directions of the facilitation of the development of social entrepreneurship is the reduction of the tax burden on social entrepreneurship entities, taking into account the social function they perform in society through changes in tax legislation on social entrepreneurship entities and their recognition at the legislative level. Facilitation also involves creating opportunities for improving the conditions for conducting business activities, in particular providing information and consulting support to social entrepreneurship entities that are predominantly small business entities, raising their awareness of existing tax breaks and opportunities for their application, aligning organizationally -legal form of management with the system of taxation, accounting and reporting and selected types of economic activity.

Одержано 3.10.2018.